

Підвищення властивостей інструменту нанесенням дифузійних карбідних та карбонітрідних покриттів

А. І. Дегула, Н. А. Харченко

Сумський державний університет, Суми, Україна

Механічна обробка деталей супроводжується високою інтенсивністю зносу ріжучої частини інструменту. Поліпшення показників фізико-механічних та теплофізичних характеристик інструментального матеріалу призводить до підвищення супротиву контактних поверхонь інструменту мікро- та макроруйнуванню. Цей позитивний ефект може бути досягнуто завдяки збільшенню твердості, стійкості проти високотемпературної корозії та окислення, а також зниженню схильності до адгезії та дифузійній взаємодії з оброблюваним матеріалом.

Позитивний ефект при різанні може бути досягнуто корегуванням основних параметрів процесу (швидкість, подача), вдосконаленням конструкції інструменту, використанням інструментальних та конструкційних матеріалів зі зносостійкими покриттями, які мають високі фізико-механічні та хімічні властивості [1, 2].

Вибір раціонального типу покриття визначається умовами експлуатації певного виробу. При цьому повинні бути враховані наступні властивості та характеристики матеріалу основи і покриття: міцність, твердість, коефіцієнти термічного розширення, жароміцність тощо. Відомо, що порядок розташування в багатопшарових покриттях таких сполук як карбід TiC, нітрид TiN та оксид Al₂O₃ буде визначати перевагу певних властивостей та характеристик композиції. Отже роботи направлені на створення нових комплексних багатопшарових дифузійних покриттів з певним розташуванням захисних шарів є актуальними.

Комплексні захисні покриття за участю титану, ванадію та хрому наносили на сталь У8А при температурі 1050°C в закритому реакційному просторі за умов зниженого тиску. Процес хромотитанування та хромованадіювання здійснювали в два етапи кожен з яких тривав 2 години, спершу відбувалось насичення першим карбідоутворюючим металом, а потім, без розгерметизації реакційного простору, відбувалось насичення другим карбідоутворюючим металом. Процес азоттитанування включав два послідовні процеси: азотування (при температурі 560°C на протязі 36 годин в атмосфері аміаку при рівні дисоціації 47–55 %) і титанування (при температурі 1050°C на протязі 4 годин).

Фазовий склад покриттів визначали на рентгенівському дифрактометрі ДРОН УМ-1 в мідному монохроматизованому випромінюванні. Металографічні дослідження проводили на мікроскопі «Neophot-21». Результати досліджень сталі У8А після хіміко-термічної обробки занесені в таблицю.

ТАБЛИЦЯ.

Вид обробки	Фазовий склад	Період кристалічної гратки, нм	Товщина покриття, мкм	Мікро твердість, ГПа
Хромо титанування	TiC	$a = 0,4328$	5,0	34,5
	Cr ₇ C ₃	$a = 0,6982, b = 1,2184, c = 0,4510$	12,0	16,5
Хромо ванадіювання	VC	$a = 0,4162$	7,5	25,5
	Cr ₂₃ C ₆	$a = 1,0700$	8,5	15,5
Азото титанування	TiC	$a = 4,3396$	9,0	35,0
	TiN	$a = 4,4234$	3,5	28,0

1. В. Ф. Лоскутов, В. Г. Хижняк, М. В. Киядрачук, *Диффузионные карбидные покрытия* (Київ: Техника: 1991).
2. В. Г. Хижняк, В. І. Король, *Металознавство та обробка металів*, 24, № 3: (2003).